Štvrtok 19. decembra 2019

P9_TA(2019)0108

Ruský zákon o „zahraničných agentoch“

Uznesenie Európskeho parlamentu z 19. decembra 2019 o ruskom zákone o zahraničných agentoch (2019/2982(RSP))

(2021/C 255/09)

Európsky parlament,

— so zreteľom na svoje predchádzajúce uznesenia o Rusku a vzťahoch medzi EÚ a Ruskom,

— so zreteľom na vyhlásenia hovorcu Európskej služby pre vonkajšiu činnosť (ďalej len „ESVČ“) z 23. novembra 2019 o zmenách zákona o zahraničných agentoch v Ruskej federácii a z 26. novembra 2017 o ruskom zákone, ktorý umožňuje registráciu zahraničných médií ako zahraničných agentov,

— so zreteľom na vyhlásenie delegácie EÚ pri Rade Európy z 11. decembra 2019 o zmenách zákona o zahraničných agentoch v Ruskej federácii,

— so zreteľom na Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, najmä na jej článok 19 o práve na slobodu presvedčenia a prejavu a článok 20 o práve na slobodu pokojného zhromažďovania a združovania,

— so zreteľom na Deklaráciu OSN o obhajcoch ľudských práv, najmä na jej článok 13 o slobode združovania,

— so zreteľom na Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR), najmä na jeho článok 22 o práve na slobodu združovania,

— so zreteľom na Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach),

— so zreteľom na Európsky dohovor o ľudských právach a k nemu pripojené protokoly, a najmä na článok 10 o slobode prejavu a článok 11 o slobode zhromažďovania a združovania,

— so zreteľom na usmernenia Európskej únie o ochrancoch ľudských práv,

— so zreteľom na ústavu Ruskej federácie, najmä na jej kapitolu 2 o právach a slobodách občanov,

— so zreteľom na vyhlásenie predstaviteľa Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (ďalej len „OBSE“) z 20. novembra 2019 pre slobodu médií,

— so zreteľom na stanovisko komisára Rady Európy pre ľudské práva z 15. júla 2013 k právnym predpisom Ruskej federácie o nekomerčných organizáciách vzhľadom na normy Rady Európy, ako aj na aktualizované stanovisko k novelizácii právnych predpisov a postupov Ruskej federácie o nekomerčných organizáciách vzhľadom na normy Rady Európy z 9. júla 2015,

— so zreteľom na stanovisko Európskej komisie pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia) z 27. júna 2014 o federálnom zákone o nekomerčných organizáciách (zákon o zahraničných agentoch), stanovisko z 13. júna 2016 o ruskom federálnom zákone č. 129-FZ (o nežiaducich činnostiach zahraničných a medzinárodných mimovládnych organizácií) a stanovisko Benátskej komisie z 18. marca 2019 o financovaní združení,

— so zreteľom na článok 144 ods. 5 a článok 132 ods. 4 rokovacieho poriadku,

A. keďže práva na slobodu myslenia a prejavu, združovania a pokojného zhromažďovania sú zakotvené v ústave Ruskej federácie;

B. keďže Ruská federácia je signatárom Všeobecnej deklarácie ľudských práv a Európskeho dohovoru o ľudských právach, ako aj členom Rady Európy, a preto sa zaviazala dodržiavať medzinárodné normy a zásady týkajúce sa právneho štátu a ľudských práv a základných slobôd;

C. keďže v júli 2012 prijal ruský parlament zákon o tzv. zahraničných agentoch, v ktorom sa od ruských mimovládnych organizácií vyžaduje, aby sa zaregistrovali na ministerstve spravodlivosti Ruskej federácie ako „organizácie vykonávajúce funkcie zahraničných agentov“, ak prijímajú finančné prostriedky zo zahraničia a zapájajú sa do činností nejasne opísaných ako politické činnosti; keďže v júni 2014 došlo k zmene tohoto zákona s cieľom umožniť ministerstvu spravodlivosti registrovať MVO ako zahraničných agentov z vlastnej iniciatívy; keďže v novembri 2017 sa rozšíril rozsah pôsobnosti zákona s cieľom umožniť označovať za zahraničných agentov akékoľvek zahraničné médiá, ktoré priamo alebo nepriamo prijímajú finančné prostriedky zo zahraničia;

D. keďže najnovšie zmeny zákona o zahraničných agentoch, ktorými sa rozširuje štatút zahraničných agentov na súkromné osoby vrátane blogerov a nezávislých novinárov 21. novembra 2019 schválil ruský parlament a 2. decembra 2019 zákon podpísal prezident Vladimír Putin; keďže zákonom sa ukladajú osobitné požiadavky na registráciu, účtovanie a označovanie publikácií a jeho porušenie sa považuje za trestný čin vrátane možnosti sankcií s vysokými administratívnymi pokutami alebo odňatím slobody až na dva roky;

E. keďže podľa tohto zákona by Rusi a cudzinci, ktorí pracujú s obsahom spravodajských kanálov označených za zahraničných agentov alebo ho šíria, boli vyhlásení za zahraničných agentov, čo by mohlo vystaviť novinárov, ich zdroje alebo dokonca osoby, ktoré si vymieňajú informácie na sociálnych sieťach, stigmatizácii ako zahraničných agentov, viesť k autocenzúre a odrádzať ich nielen od zverejňovania, ale aj od spoločného využívania publikácií;

F. keďže ruský zákon o zahraničných agentoch je v rozpore s Európskym dohovorom o ľudských právach, medzinárodnou dohodou Rady Európy, ktorá bráni okrem iného slobodu prejavu a médií; keďže Rusko si preto neplní povinnosti člena Rady Európy; keďže komisár Rady Európy pre ľudské práva považuje tento zákon za nezlučiteľný s medzinárodnými a európskymi normami v oblasti ľudských práv; keďže zákon o zahraničných agentoch porušuje záväzky Ruska ako člena OBSE a ako signatára Všeobecnej deklarácie ľudských práv; keďže EÚ očakáva, že Ruská federácia bude ako stály člen Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov v plnej miere dodržiavať prijaté medzinárodné záväzky;

G. keďže viaceré ľudskoprávne organizácie a MVO ako Amnesty International a Human Rights Watch sa domnievajú, že zmenený zákon bude mať škodlivý vplyv na už reštriktívne prostredie pre nezávislú žurnalistiku v Rusku, čo ešte viac oslabí slobodu prejavu; keďže kvalitné médiá, nezávislé od vládnych alebo provládnych štruktúr, ktoré pracujú s mnohými ruskými korešpondentmi v celej krajine a často sú jediným zdrojom spoľahlivých informácií a alternatívou k štátnym médiám vo vzdialených regiónoch, sú terčom tohto zákona, čo bráni ich práci a tým aj prístupu k nestrannému mediálnemu spravodajstvu;

H. keďže legislatívne obmedzenia a cielené trestné stíhania podľa zákona o zahraničných agentoch v Rusku nadobudli v posledných mesiacoch represívnejšie formy, čo vedie k obmedzeniam prístupu médií a občianskej spoločnosti k nezávislému financovaniu, k narušeniu ich dobrej povesti a mareniu ich činností, a tým k obmedzovaniu uplatňovania základných slobôd a zužovaniu priestoru pre nezávislých a disidentských aktérov v Rusku;

I. keďže zákon o zahraničných agentoch je súčasťou širšej kampane na potlačenie disentu, opozície a občianskej spoločnosti v Rusku; keďže zmenšujúci sa priestor pre nezávislú občiansku spoločnosť v Rusku umožňuje zvýšenú prítomnosť vládou organizovaných mimovládnych organizácií, ktoré nie sú nezávislé; keďže ruská vláda využíva takéto mimovládne organizácie na podporu svojich vlastných politík a vytvára ilúziu nezávislej občianskej spoločnosti;

Štvrtok 19. decembra 2019

J. keďže tento zákon sa doteraz zameriaval najmä na MVO; keďže za zahraničných agentov sa podľa neho celkovo považuje približne 80 MVO vrátane prakticky všetkých vedúcich MVO v oblasti ľudských práv v Rusku; keďže 49 ruských MVO podalo podnet na Európskom súde pre ľudské práva, pričom uvádzajú, že zákon o zahraničných agentoch porušuje niekoľko ľudských práv vrátane práv na slobodu prejavu a združovania, a namietajú proti kvalite zákona a ich prenasledovaniu za to, že sa nezaregistrovali ako zahraniční agenti, ako aj proti nadmernej štátnej kontrole;

K. keďže desiatky organizácií zaoberajúcich sa otázkami životného prostredia boli od roku 2014 nútene zaradené do zoznamu zahraničných agentov, a to aj napriek rozhodnutiu ruského ústavného súdu o tom, že z pôsobnosti tohto zákona sa musia vylúčiť skupiny pôsobiace v oblasti životného prostredia; keďže mnohé z dotknutých skupín museli ukončiť činnosť, aby sa vyhli označovaniu za zahraničných agentov, alebo preto, že neboli schopné platiť pokuty;

L. keďže v poslednom desaťročí sa prejavuje znepokojujúci celosvetový trend, v rámci ktorého stále viac štátov zavádza a používa zákony na zasahovanie do práva na slobodu prejavu, čo zahŕňa slobodu prijímať a rozširovať informácie a myšlienky bez zasahovania verejných orgánov a bez ohľadu na hranice, ako aj slobodu zhromažďovania a združovania; keďže takéto zákony obmedzujú aj činnosť organizácií občianskej spoločnosti a jednotlivcov;

M. keďže Európsky súd pre ľudské práva vo viacerých svojich rozsudkoch zdôraznil, že úloha verejnej kontroly, ktorú vykonávajú mimovládne organizácie, má zásadný význam pre demokratickú spoločnosť a je rovnako dôležitá ako úloha médií;

N. keďže legitímny cieľ zabezpečiť transparentnosť MVO, ktoré prijímajú zahraničné finančné prostriedky, nemôže byť dôvodom na opatrenia, ktoré obmedzujú činnosti MVO pôsobiacich v oblasti demokracie, ľudských práv a právneho štátu;

1. vyzýva ruské orgány, aby okamžite zrušili zákon o zahraničných agentoch a aby zosúladili existujúce právne predpisy s ústavou Ruska a jeho záväzkami vyplývajúcimi z medzinárodného práva; naliehavo vyzýva Ruskú federáciu, aby prestala zámerne vytvárať atmosféru, ktorá je nepriateľská voči občianskej spoločnosti, a preto odsudzuje používanie zákona o zahraničných agentoch ako prostriedku na prenasledovanie a potláčanie organizácií občianskej spoločnosti, ktoré spolupracujú s medzinárodnými darcami alebo vyjadrujú politické názory;

2. odsudzuje nedávno schválené zmeny zákona o zahraničných agentoch, ktorými sa značne rozširuje jeho rozsah pôsobnosti a umožňuje stigmatizovať jednotlivcov ako zahraničných agentov, čím sa porušujú ich ľudské práva, najmä sloboda prejavu a združovania a ich občianske práva, obmedzuje ich odhodlanie a prínos k ruskej občianskej spoločnosti a touto stigmatizáciou sa ohrozuje ich osobná bezpečnosť;

3. odsudzuje pokračujúce úsilie ruských orgánov obmedziť diskusiu na internete aj inde, ako aj nezávislú žurnalistiku; pripomína im, že sloboda prejavu je základným ľudským právom, ktoré posilňuje všetky ostatné ľudské práva a umožňuje spoločnosti rozvíjať sa a napredovať; vyzýva Ruskú federáciu, aby uznala pozitívny prínos dynamickej a aktívnej občianskej spoločnosti k stavu demokracie a celej spoločnosti;

4. domnieva sa, že zjavným cieľom tohto zákona a nadmerného uplatňovania pokút a postihov voči médiám, organizáciám v oblasti ľudských práv a občianskej spoločnosti je prinútiť ich, aby sústredili svoje zdroje na úhradu pokút a poplatkov za právne zastupovanie na súdoch, a obmedziť tak ich slobodu prejavu; je hlboko znepokojený tým, že sa zameriavajú na organizácie a obhajcov v oblasti ľudských práv, čo prispieva k zhoršeniu situácie v tejto oblasti v Rusku; okrem iného odsudzuje rozpustenie historicky významného hnutia „Za ľudské práva“;

5. vyjadruje znepokojenie nad rizikom selektívneho uplatňovania zákona na konkrétnych jednotlivcov, najmä nezávislých novinárov a aktivistov politickej opozície, vzhľadom na nedostatočne jasné kritériá, ako aj právnu neistotu, pokiaľ ide o dôvody a dôsledky jeho uplatňovania na bežných občanov; vyzýva ruské orgány, aby vytvorili rámec pre činnosti nekomerčných organizácií (MVO), ktorý bude jasný, súdržný, konzistentný a v súlade s európskymi a medzinárodnými normami, a to najmä použitím jasných definícií, pričom najmä zabránia používaniu stigmatizujúcich označení, ako sú napríklad zahraniční agenti, alebo diskriminačných ustanovení týkajúcich sa zdrojov financovania, a tým, že zabránia trestnému stíhaniu MVO, médií a blogerov alebo jednotlivcov vykonávajúcich činnosti pre mimovládne

organizácie alebo médiá; vyjadruje znepokojenie nad vytláčaním nezávislých organizácií občianskej spoločnosti vládou organizovanými mimovládnymi organizáciami; so znepokojením berie na vedomie situáciu týkajúcu sa Anastázie Ševčenkovej v Rostove na Done;

6. dôrazne namieta proti metódam ruských orgánov, ktoré využívajú štátnu moc na potláčanie slobody prejavu, a tak vyvolávajú strach v spoločnosti; vyzýva ruské orgány, aby podporovali nestrannosť médií vrátane tých, ktoré vlastnia ruské štátne spoločnosti, a aby zlepšili bezpečnosť a pracovné prostredie novinárov v Rusku, a to aj prostredníctvom rozvoja ich odborných zručností využitím existujúcich medzinárodných programov; zdôrazňuje, že treba zaručiť účinné súdne opravné prostriedky pre novinárov, ktorých sloboda pracovať je ohrozená, aby sa zabránilo autocenzúre;

7. víta a vyjadruje podporu všetkým jednotlivcom a organizáciám, ktoré stále vykonávajú svoju legitímnu a pokojnú činnosť v oblasti ľudských práv napriek tomu, že sa sú cieľmi represívnych opatrení; naliehavo vyzýva ruské orgány, aby zastavili akékoľvek obťažovanie, zastrašovanie a útoky zamerané na občiansku spoločnosť, médiá, organizácie a obhajcov v oblasti ľudských práv; odsudzuje to, že ruské orgány nechránia tieto subjekty pred útokmi, obťažovaním a zastrašovaním tretími stranami, ako aj to, že takéto útoky proti nim nevyšetrujú;

8. poznamenáva, že ruský register médií – zahraničných agentov má 10 záznamov, z ktorých všetky sa týkajú subjektov spojených s rozhlasovými stanicami Slobodná Európa alebo Hlas Ameriky; pripomína, že ruská vláda kritizuje ostatné zahraničné médiá za informovanie o demonštráciách v krajine;

9. očakáva, že vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku/podpredseda Komisie (ďalej len „VP/PK“), Rada a Komisia pri svojich kontaktoch, stretnutiach a komunikácii s ruskými predstaviteľmi, a to aj na najvyšších úrovniach, nastolia otázky v súvislosti so zákonom o zahraničných agentoch, a žiada ich, aby o svojej komunikácii s ruskými orgánmi informovali Európsky parlament;

10. opakuje svoju výzvu Komisii, ESVČ a členským štátom, aby naďalej pozorne monitorovali situáciu v oblasti ľudských práv v Ruskej federácii, a vyzýva delegáciu EÚ v Rusku a veľvyslanectvá členských štátov, aby pokračovali v monitorovaní súdnych prípadov organizácií občianskej spoločnosti a aktivistov; ďalej VP/PK a ESVČ, aby v komunikácii s ruskými orgánmi nastolili prípady osôb stíhaných z politických dôvodov a aby ruských predstaviteľov formálne požiadali, aby sa k týmto prípadom vyjadrili; žiada VP/PK a ESVČ, aby informovali Európsky parlament o svojej komunikácii s ruskými orgánmi;

11. vyzýva VP/PK, aby urobil maximum na podporu občianskej spoločnosti, ktorá presadzuje demokratické hodnoty, zásady právneho štátu, základné slobody a ľudské práva v Rusku a na posilnenie medziľudských kontaktov s občanmi Ruska;

12. žiada členské štáty EÚ, aby nastolili otázku zákona o zahraničných agentoch v inštitúciách Rady Európy, najmä vo Výbore ministrov a v Parlamentnom zhromaždení Rady Európy (PACE); žiada Benátsku komisiu, aby preskúmala novelizovaný zákon o zahraničných agentoch s cieľom vypracovať právne stanovisko a príslušné odporúčania; vyzýva ruské orgány, aby v plnej miere vykonali všetky odporúčania Benátskej komisie Rady Európy v súlade s medzinárodnými záväzkami Ruska v tejto oblasti; žiada členské štáty EÚ, aby v rámci OBSE vyvíjali neustály tlak na ruské orgány, aby spĺňali štandardy OBSE týkajúce sa ľudských práv, demokracie, právneho štátu a nezávislosti súdnictva;

13. nabáda EÚ, aby aj naďalej vyzývala Rusko, aby zrušilo alebo zmenilo všetky právne predpisy, ktoré nie sú súlade s medzinárodnými normami; vyzýva VP/PK, aby vypracoval novú a komplexnú stratégiu EÚ-Rusko zameranú na posilnenie mieru a stability; opätovne potvrdzuje, že prípadný dialóg by mal byť založený na pevných zásadách vrátane dodržiavania medzinárodného práva a územnej celistvosti susedov Ruska; zdôrazňuje, že sankcie voči Rusku sa môžu zrušiť len vtedy, keď bude plne dodržiavať svoje záväzky;

14. poveruje svojho predsedu, aby postúpil toto uznesenie vysokému predstaviteľovi Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku/podpredsedovi Komisie, Rade, Komisii, vládam a parlamentom členských štátov, Rade Európy, Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva, Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a prezidentovi, vláde a parlamentu Ruskej federácie.